

«ТАСДИҚ МЕКУНАМ»

Ректори Донишгоҳи давлатии
омӯзгорӣ Тоҷикистон ба номи С.
Айни доктори илмҳои таърих,
профессор Абдуллозода А. И.

соли 2026

ТАҚРИЗИ

муассисаи пешбар ба кори диссертационии Аҳрорӣ Гулчехрахон Усмонзода дар мавзӯи “Асосҳои педагогии истифодаи ғояҳои этнопедагогикаи халқи тоҷик дар тарбияи ахлоқии насли наврас” барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.01-Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот пешниҳод шудааст.

Мубоқати мавзӯ ва муҳтавои диссертатсия ба шиносномаи ихтисоси илмӣ. Диссертатсия аз рӯйи мазмуну мундариҷа ба шиносномаи ихтисоси илмӣ 13.00.01 - Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот аз ҷумла, бандҳои 3, 4,5 мувофиқат мекунад. Мазмун ва натиҷаҳои таҳқиқот ба бандҳои зерини шиносномаи ихтисоси илмӣ ҷавобгӯ мебошанд: банди 3 - масъалаҳои назариявӣ ва методологияи тарбия ва таълим, ташаккули арзишҳои маънавӣ, шаҳрвандӣ ва ватандӯстӣ дар раванди таълиму тарбия; банди 4 - таҳқиқи мазмун, шаклҳо ва усулҳои таълим ва тарбия дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ, таҳлили таҷрибаи таърихӣ ва муосири педагогӣ; банди 5 - нақши мероси таърихӣ-фарҳангӣ, осори олимону мутафаккирон ва шахсиятҳои барҷаста дар ташаккули ҷаҳонбинии таълимӣ-тарбиявӣ ва худшиносии миллӣ.

Мубрами мавзӯи таҳқиқот. Дар шароити ҷаҳонишавӣ ва тағйироти босуръати иҷтимоӣ масъалаи тарбияи ахлоқии насли наврас ба яке аз масъалаҳои калидии илми педагогика табдил ёфтааст. Таҷрибаи нишон медиҳад, ки заифгардидани арзишҳои ахлоқӣ, коста шудани эҳтиром ба суннатҳои миллӣ ва афзоиши таъсири омилҳои беруна ба шуури наврасон зарурати ҷустуҷӯи роҳҳои самараноки тарбияро бештар менамояд. Дар ин замина истифодаи имкониятҳои бойи этнопедагогикаи халқи тоҷик ҳамчун сарчашмаи арзишҳои ахлоқӣ, маънавӣ ва фарҳангӣ аҳамияти махсус пайдо мекунад. Этнопедагогикаи халқи тоҷик дорои анъанаҳо, урфу одатҳо, расму ойинҳо, панду ҳикматҳо ва таҷрибаи ғании тарбиявие мебошад, ки дар тӯли асрҳо ташаккул ёфта, ба тарбияи инсондӯстӣ, покҷидонӣ, эҳтиром ба калонсолон, масъулиятшиносӣ ва ватандӯстии насли наврас мусоидат менамояд. Бо вуҷуди ин, дар амалия ва назарияи педагогика масъалаҳои марбут ба асосҳои педагогии истифодаи ғояҳои этнопедагогика дар тарбияи ахлоқии наврасон ба таври низомнок ва илмӣ ба кадрҳои кофӣ таҳқиқ нашудаанд. Аз ин лиҳоз, таҳқиқи масъалаи «Асосҳои педагогии истифодаи

гояҳои этнопедагогикаи халқи тоҷик дар тарбияи ахлоқи насли наврас» саривактӣ, мубрам ва дорони аҳаммияти назариявӣ амалӣ мебошад. Натиҷаҳои таҳқиқ метавонанд ба такмили мазмун, шакл ва усулҳои тарбияи ахлоқӣ дар муассисаҳои таълимӣ мусоидат намуда, дар таҳияи барномаҳо ва тавсияҳои методӣ мавриди истифода қарор гирайд.

Дараҷаи асосноккунии гузоришҳои илмӣ, хулосаи пешниҳод, ки дар диссертатсия оварда шудаанд. Дараҷаи асосноккунии гузоришҳои илмӣ, хулоса ва пешниҳодҳое, ки дар диссертатсия ироа гардидаанд, ба талаботи илми педагогика ҷавобгӯ буда, дар сатҳи баланди илмӣ қарор доранд. Таҳқиқи мавзӯи «Асосҳои педагогии истифодаи ғояҳои этнопедагогикаи халқи тоҷик дар тарбияи ахлоқи насли наврас» ба талаботи санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон, аз ҷумла Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи тарбияи ватандӯстии шаҳрвандон» (Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 16 декабри соли 2022, № 332) ва Консепсияи миллии тарбия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқ буда, ба татбиқи амалии онҳо мусоидат менамояд.

Муҳаққиқ дар доираи иҷрои талаботи санадҳои мазкур масъалаи истифодаи ғояҳо, арзишҳо ва таҷрибаи этнопедагогикаи халқи тоҷикро ҳамчун заминаи муассири тарбияи ахлоқи насли наврас мавриди омӯзиши илмӣ қарор додааст. Дар ҷараёни таҳқиқ шакл, усул ва воситаҳои педагогии татбиқи унсурҳои этнопедагогикӣ (анъанаҳо, урфу одатҳо, расму ойинҳо, панду ҳикматҳо, осори фарҳангӣ) дар раванди тарбияи ахлоқӣ асоснок гардидаанд.

Муаллиф аҳаммияти истифодаи мероси фарҳангиву маънавии халқи тоҷикро дар ташаккули сифатҳои ахлоқӣ, инсондӯстӣ, масъулиятшиносӣ, эҳтиром ба арзишҳои миллии ва меъёрҳои рафтори иҷтимоии насли наврас бо далелҳои илмӣ исбот намудааст. Мавқеи муҳаққиқ дар ҷустуҷӯи роҳи усулҳои самараноки тарбияи ахлоқӣ дар заминаи этнопедагогика равшан ифода ёфта, пайванди мантиқии назария ва амалияи педагогӣ дар таҳқиқ ба таври возеҳ таъмин гардидааст.

Дар раванди таҳқиқ осори олимони маъруфи дохиливу хориҷӣ, аз ҷумла К.Д. Ушинский, Л.Н. Толстой, П.Ф. Каптерев, инчунин муҳаққиқони соҳаи этнопедагогика ва педагогикаи халқӣ - В.Ф. Афанасьев, Г.Н. Волков, Г.С. Виноградов, А.Ш. Гашимов, Б.А. Қодиров, Я.И. Ханбиков, А.Ф. Хантибидзе, З.Б. Саллагова, В.И. Елашвили, Х.Х. Янбулатов, М. Каримова, О. Бозоров, М. Лутфуллоев, М. Орифӣ, Х. Раҳимзода, Б. Раҳимов, А. Ҳалимов, М. Аминҷонова, З. Сиддиқова, Д. Ғафурова, С. Охунова, М. Раҷабов ва дигарон ҳамаҷониба таҳлил ва дар заминаи мавзӯи таҳқиқ истифода гардидаанд.

Хулоса ва тавсияҳои пешниҳоднамудаи диссертант бар асоси мушоҳидаҳои педагогӣ, таҳлили фаъолияти таълимӣ-тарбиявӣ ва таҷрибаи омӯзгорон дар истифодаи унсурҳои этнопедагогика дар тарбияи ахлоқи насли наврас ба даст омада, дорони дараҷаи баланди асоснокӣ ва эътимоднокии мебошанд. Пешниҳодҳои ироагардида метавонанд дар амалияи муассисаҳои таҳсилоти умумӣ, фаъолияти

омӯзгорон ва татбиқи сиёсати давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар самти тарбияи маънавию ахлоқии насли наврас мавриди истифода қарор гиранд. Дар маҷмӯъ, диссертатсия аз лиҳози мазмун, сохтор ва сатҳи асосноккунии илмӣ ба мавзуи эълоншуда пурра мутобиқ буда, муҳаққиқ дар муқаддимаи таҳқиқот мубрамият, дараҷаи коркарди илмии масъала, мақсад ва вазифаҳо, объект ва предмети таҳқиқ, фарзия, наwgонии илмӣ, нуктаҳои барои дифоъ пешниҳодшаванда, инчунин аҳаммияти назариявӣю амалии натиҷаҳои бадастомадаро ба таври мукаммал асоснок намудааст.

Наwgонии илмӣ таҳқиқ ва саҳеҳии натиҷаҳо. Наwgонии илмӣ таҳқиқ ва саҳеҳии натиҷаҳо аз он иборат аст, ки муҳаққиқ ғояҳо, арзишҳо ва унсурҳои этнопедагогикаи халқи тоҷикро ҳамчун воситаи муассири тарбияи ахлоқии насли наврас муайян намуда, мазмун, вазифа, шакл ва усулҳои педагогии истифодаи онҳоро дар раванди таълиму тарбия аз ҷиҳати назариявӣ ва амалӣ асоснок кардааст. Дар таҳқиқ хусусиятҳои тарбияи ахлоқии наврасон дар заминаи фарҳанги миллий, анъанаҳо, урфу одатҳо, панду ҳикматҳо ва мероси маънавии халқи тоҷик муайян гардида, имкониятҳои тарбиявии онҳо ба таври илмӣ нишон дода шудаанд. Бо мавриди таҷрибаи педагогӣ қарор додани барномаи озмоишии тарбияи ахлоқии насли наврас дар асоси ғояҳои этнопедагогикаи халқи тоҷик ва амсилаи ташаккули сифатҳои ахлоқӣ самаранокӣ таҳқиқот муайян гардида, бо далелҳои илмӣ исбот шудааст, ки истифодаи мақсаднок, бонизом ва пайдарпайи унсурҳои этнопедагогикӣ дар раванди тарбиявӣ ба ташаккули сифатҳои инсондӯстӣ, ростқавлӣ, масъулиятшиносӣ, эҳтиром ба калонсолон, арзишҳои миллий ва меъёрҳои ахлоқии рафтори иҷтимоии насли наврас мусоидат менамояд.

Хулоса ва тавсияҳои методӣ ва амалии муҳаққиқ ба тақмили раванди тарбияи ахлоқии наврасон мусоидат намуда, метавонанд дар фаъолияти таълимӣ-тарбиявии муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ, инчунин дар таҷрибаи кори омӯзгорон ва роҳбарони синфҳо мавриди татбиқ қарор гиранд.

Аҳаммияти илмӣ, амалӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоии натиҷаҳои диссертатсия. Аҳаммияти илмӣ таҳқиқот дар он ифода меёбад, ки ҷойгоҳ ва имкониятҳои ғояҳои этнопедагогикаи халқи тоҷик дар тарбияи ахлоқии насли наврас муайян карда шуда, натиҷаҳои таҳқиқот ба рушди назарияи тарбияи ахлоқӣ, педагогикаи миллий ва омӯзиши мероси фарҳангиву маънавии ниёгон саҳми назаррас мегузоранд. Хулосаҳои илмӣ бадастомада заминаи назариявии истифодаи арзишҳои этнопедагогиро дар равандҳои муосири таълимӣ-тарбиявӣ ғанӣ мегардонанд.

Аҳаммияти амалии таҳқиқот аз он иборат аст, ки натиҷаҳои бадастомада ҳамчун асоси илмӣ барои мақсадноку муассир ба роҳ мондани тарбияи ахлоқии насли наврас дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ва фаъолияти омӯзгорӣ истифода гардида метавонанд. Татбиқи барнома ва модели пешниҳодгардидаи тарбияи ахлоқӣ дар заминаи ғояҳои этнопедагогика имкон медиҳад, ки сифатҳои инсондӯстӣ, ростқавлӣ, масъулиятшиносӣ, эҳтиром ба арзишҳои миллий ва

меъёрҳои ахлоқии рафтори иҷтимоии хонандагон ташаккул ёбанд ва модели мазкур ҳамчун раҳнамо дар қараёни корҳои тарбиявӣ мавриди истифода қарор гирад.

Аҳамияти иҷтимоии таҳқиқот дар он зоҳир мегардад, ки натиҷаҳои он ба баланд бардоштани сатҳи маънавият, ахлоқи ҷамъиятӣ, ҳудӯҳои миллӣ ва фарҳанги рафтори насли наврас мусоидат намуда, таҳкими ҳамдигарфаҳмӣ, ҳамгирӣ ва суботи иҷтимоиро дар ҷомеа тақвият мебахшанд. Тарбияи шахсияти дорои ахлоқи солим ва арзишҳои миллӣ ҳамчун омили муҳими рушди ҷомеаи шаҳрвандӣ арзёбӣ мегардад.

Аҳамияти иқтисодии таҳқиқот дар он ифода меёбад, ки натиҷаҳои таҳқиқот дар низоми маориф бидуни хароҷоти иловагии молиявӣ, бо таъя ба захираҳои дохилӣ - анъанаҳо, урфу одатҳо ва мероси фарҳангиву маънавии халқи тоҷик самаранок истифода гардида, ба беҳтар гардидани сифати таълиму тарбия ва ташаккули насли ахлоқӣ, масъулиятшинос ва ҷомеапазир мусоидат менамоянд.

Дарачаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ, дурустӣ ва асоснокии натиҷаҳо. Дарачаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот бо таъя ба методологияи муқаррароти назариявии илми педагогика, истифодаи маҷмуи усулҳои назариявӣ ва таҷрибавии таҳқиқ, ки ба мақсад ва вазифаҳои таҳқиқ мутобиқ мебошанд, таъмин гардидааст. Дар раванди омӯзиш усулҳои таҳлили адабиёти илмӣ, таҳлили мазмунӣ, муқоисавӣ, мушоҳидаи педагогӣ, суҳбат, пурсиш, таҷрибаи педагогӣ ва коркарди омории натиҷаҳо ба таври муназзам истифода шудаанд. Дурустӣ ва асоснокии натиҷаҳои таҳқиқ бо мувофиқати онҳо ба принципҳои тарбияи ҳислатҳои ахлоқии насли наврас тавассути истифодаи ғояҳои этнопедагогикаи халқи тоҷик, инчунин бо пайдарпайии мантикии раванди таҳқиқ таъмин карда шудаанд. Сохтори мантикии омӯзиш, интиҳоби мақсадноки усулҳои таҳқиқ, мутобиқати онҳо ба ҳадаф ва вазифаҳои гузошташуда, инчунин санҷиши натиҷаҳо дар марҳилаҳои гуногуни омӯзиш ва таҷрибаи педагогӣ эътимоднокии ҳулосаҳои бадастомадаро тасдиқ менамоянд.

Натиҷаҳои таҳқиқ дар қараёни таҷрибаи педагогӣ мавриди санҷиш қарор гирифта, бо истифода аз усулҳои коркарди маълумоти бадастомада таҳлил ва ҷамъбаст шудаанд, ки ин имкон медиҳад ҳулосаҳои умумӣ ва асоснок бароварда шаванд. Ҳамин тариқ, натиҷаҳои бадастомада дорои эътимоднокӣ, дурустӣ ва асоснокии илмӣ буда, имкони истифодаи онҳоро дар амалияи таълимӣ-тарбиявӣ таъмин менамоянд.

Саҳми шахсии докталаби дарачаи илмӣ дар таҳқиқот. Саҳми шахсии докталаби дарачаи илмӣ дар раванди таҳқиқ ба таври зайл арзёбӣ мегардад: интиҳоб ва асоснок намудани мавзӯи таҳқиқ, муайян кардани мақсад, вазифаҳо, объект ва предмети таҳқиқот, таҳлилу омӯзиши адабиёти илмӣ, педагогӣ ва методӣ, инчунин манбаъҳои зарурии марбут ба мавзӯи таҳқиқ, ҷамъоварӣ ва муназзам намудани маълумоти назариявӣ ва таҷрибавӣ, гузаронидани мушоҳидаҳо, озмоишҳои педагогӣ ва коркарди натиҷаҳои бадастомада.

Довталаби дараҷаи илмӣ ҷиҳати истифодаи ғояҳои этнопедагогикаи халқи тоҷик дар тарбияи ахлоқи насли наврас барномаи озмоишии корҳои тарбиявиро таҳия намуда, бо мавриди татбиқ қарор додани он меъёрҳо, талабот ва роҳҳои самараноки истифодаи унсурҳои этнопедагогикӣ (анъанаҳо, урфу одатҳо, расму ойинҳо, панду ҳикматҳо ва мероси фарҳангӣ)-ро муайян кардааст. Бо мақсади баланд бардоштани самаранокии тарбияи ахлоқи наврасон, муаллиф тавсияҳои методӣ ва амалиро пешниҳод намудааст.

Ҳамчунин, довталаби дараҷаи илмӣ амсила (модел)-и ташаккули ҳислатҳои ахлоқи насли наврасро дар заминаи ғояҳои этнопедагогика таҳия карда, самаранокии онро дар ҷараёни таҷрибаи педагогӣ санҷидааст. Натиҷаҳои бадастомада таҳлил ва ҷамъбаст гардида, дар шакли мақолаҳои илмӣ ва маводи методӣ ба нашр расонида шудаанд. Бо муайян намудани ҷойгоҳ ва имкониятҳои ғояҳои этнопедагогикаи халқи тоҷик дар тарбияи ахлоқи насли наврас, довталаби дараҷаи илмӣ барои минбаъд дурусту мақсаднок ба роҳ мондани корҳои тарбиявӣ дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ба мақомоти идоракунии соҳаи маориф, муассисаҳои таълимӣ ва омӯзгорон тавсияҳои илмӣ, методӣ ва амалиро пешниҳод кардааст, ки метавонанд дар амалияи муассисаҳои таълимии кишвар мавриди истифода қарор гиранд.

Наشري натиҷаҳои таҳқиқ дар маҷаллаҳои тақризшавандаи илмӣ. Натиҷаҳои таҳқиқоти диссертатсионӣ дар 2 монография ва 43 мақолаи илмӣ инъикос ёфтаанд. Мақолаҳои илмӣ муаллиф дар маҷмуаҳои корҳои илмӣ, маводи конференсияҳои илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ ба таърифи расидаанд. Аз шумораи умумии интишороти илмӣ, 17 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Комиссияи олии аттестатсионии Вазорати маориф ва илми Федератсияи Россия нашр гардидаанд, ки мутобиқати натиҷаҳои таҳқиқотро ба талаботи муқарраргардидаи илмӣ тасдиқ менамоянд.

Муқаррароти асосии диссертатсия ва натиҷаҳои илмӣ муаллиф дар матни диссертатсия ва автореферат ба таври муфассал инъикос ёфта, тартиби таҳияи онҳо ба талаботи меъёрии Комиссияи олии аттестатсионӣ мутобиқат мекунад.

Арзёбии мазмунӣ диссертатсия ва дараҷаи ба итмом расидани он. Сохтор ва ҳаҷми диссертатсия. Диссертатсия аз лиҳози мазмун дорои яқпорчагӣ, пайдарпайии мантиқӣ ва мутобиқати комил ба мавзӯи таҳқиқ буда, масъалаҳои асосии гузошташуда дар он ба таври мукаммал баррасӣ гардидаанд. Мазмунӣ диссертатсия бо мақсад, вазифаҳо, объект ва предмети таҳқиқ мувофиқат дошта, натиҷаҳои бадастомада далелнок, асоснок ва аз ҷиҳати илмӣ эътимоднок мебошанд. Таҳқиқот дар сатҳи зарурии илмӣ анҷом ёфта, дараҷаи ба итмом расидани он пурра таъмин шудааст.

Аз ҷиҳати сохторӣ диссертатсия аз муқаддима, панҷ боб, понздаҳ фасл, хулоса ва рӯйхати адабиёти истифодашуда иборат мебошад. Маводи пешниҳодшуда ба таври низомнок ва мантиқӣ дар бобҳо ва фаслҳо ҷойгир шуда,

байни қисматҳои назариявӣ ва таҷрибаии таҳқиқ пайванди мутавозин ба назар мерасад. Ҳаҷми умумии диссертатсия 336 саҳифаи чопи компютери ро дар бар мегирад. Дар матни диссертатсия 20 ҷадвал ва 20 расму диаграмма истифода шудаанд, ки ба равшан гардонидани мазмун, тасдиқи натиҷаҳои таҳқиқ ва муаррифии маълумоти таҷрибаӣ мусоидат менамоянд.

Дар маҷмӯъ, сохтор, ҳаҷм ва мазмуни диссертатсия ба талаботи меъёрии муқарраргардидаи қорҳои илмӣ-тадқиқотӣ ҷавобгӯ буда, таҳқиқот ҳамчун қори муқаммалӣ илмӣ ба итмом расида арзёбӣ мегаарад.

Боби аввали диссертатсия “Ҷанбаҳои илмӣ-назариявии ташаккули хислатҳои ахлоқии насли навраст таваассути истифодаи ғояҳои этнопедагогикаи халқи тоҷик” ба таҳлили ҳамаҷонибаи заминаҳои илмӣ-назариявии ташаккули хислатҳои ахлоқии насли навраст бахшида шуда, дар он моҳият, мазмун ва имкониятҳои тарбиявии этнопедагогикаи халқи тоҷик мавриди баррасии амиқ қарор гирифтаанд. Дар ин боб асосҳои мафҳумӣ, таърихӣ ва фарҳангии масъалаи таҳқиқ равшан гардида, пояи назариявии таҳқиқоти минбаъда ташаккул дода мешавад.

Дар зербоби якум **“Тафсири ахлоқ дар масири илми этнопедагогика”** мафҳуми «ахлоқ» ҳамчун категорияи муҳимми педагогӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ таҳлил гардидааст. Муаллиф нишон медиҳад, ки ахлоқ дар илми этнопедагогика на танҳо маҷмӯи меъёрҳои рафтор, балки таҷассумгари ҷаҳонбинӣ, арзишҳо, идеалҳо ва таҷрибаи таърихӣ халқ мебошад. Ахлоқ дар заминаи этнопедагогика ҳамчун падидаи зиндаи иҷтимоӣ арзёбӣ гардида, бо анъанаҳо, урфу одатҳо ва меъёрҳои ахлоқии ҷомеа пайванди ногусастанӣ дорад. Дар ин зербоб робитаи ахлоқ бо мафҳумҳои инсондӯстӣ, масъулиятшиносӣ, ростқавлӣ, эҳтиром ба қалонсолон, ҳамдигарфаҳмӣ ва одоби муошират мавриди таҳлил қарор гирифтааст. Муаллиф бо таъя ба андешаҳои олимони соҳаи педагогика ва этнопедагогика исбот менамояд, ки ташаккули ахлоқ дар наврастӣ марҳилаи ҳассос буда, маҳз дар ҳамин давра заминаи рафтори иҷтимоӣ ва мавқеи шахсият дар ҷомеа гузашта мешавад.

Ҳамчунин дар зербоб нишон дода мешавад, ки этнопедагогика имконият медиҳад ахлоқ на ба таври сунъӣ, балки дар асоси таҷрибаи зиндагӣ, намунаҳои рафтори иҷтимоӣ ва арзишҳои миллӣ ташаккул ёбад. Ин масъала аҳамияти назариявии баланд дошта, ҳамчун пояи мафҳумии тамоми таҳқиқ баромад мекунад.

Зербоби дуюм **“Осори мутафаккирони барҷаста ва педагогикаи халқи тоҷик дар бораи тарбияи ахлоқии насли навраст”** ба таҳлили осори мутафаккирони барҷаста ва таҷрибаи педагогикаи халқи тоҷик вобаста ба тарбияи ахлоқии насли навраст бахшида шудааст. Дар ин бахш ақидаҳои ахлоқӣ-тарбиявии мутафаккирони классикӣ ва муосири тоҷик, инчунин андешаҳои халқӣ дар бораи одоб, рафтори инсонӣ ва қамолоти шахсият мавриди баррасӣ қарор мегиранд. Муаллиф нишон медиҳад, ки дар осори ниёгон масъалаи тарбияи

ахлоқӣ ҳамеша мавқеи марказӣ дошта, он бо тарбияи маънавӣ, меҳнатӣ ва иҷтимоӣ зич алоқаманд аст. Андешаҳои мутафаккирон дар бораи инсонӣ комил, ахлоқи ҳамида, хирадмандӣ ва масъулияти иҷтимоӣ ҳамчун сарчашмаи муҳими этнопедагогика арзёбӣ мегарданд.

Дар зербоб таъкид мешавад, ки педагогикаи халқӣ на танҳо воситаи интиқоли дониш, балки механизми ташаккули ахлоқ тавассути намуна, панду насиҳат ва таҷрибаи рӯзмарра мебошад. Муаллиф асоснок менамояд, ки истифодаи мақсадноки ин мерос дар раванди тарбияи наврасон метавонад таъсири мусбати устувор дошта бошад, зеро он ба ҷаҳонбинии миллӣ ва эҳсоси тааллуқияти фарҳангӣ таъя мекунад.

Зербоби сеюм *“Фолклор ҳамчун манбаи муҳими тарбияи ахлоқӣ дар педагогикаи этникии мардуми тоҷик”* ба таҳлили фолклор ҳамчун яке аз сарчашмаҳои асосии этнопедагогикаи халқи тоҷик бахшида шудааст. Дар ин бахш имкониятҳои тарбиявии афсонаҳо, ривоятҳо, достонҳо, зарбулмасалҳо, панду ҳикматҳо ва сурудҳои мардумӣ аз ҷиҳати ташаккули ҳислатҳои ахлоқии насли наврас баррасӣ мегарданд. Муаллиф исбот мекунад, ки фолклор таҷассумгари таҷрибаи ҷамъиятии ахлоқии халқ буда, тавассути образҳо ва намунаҳои равшан меъёрҳои рафтори инсонӣ, некӣ ва бадӣ, адолат ва беадолатиро ба насли наврас мерасонад. Хусусияти муҳимми фолклор дар он аст, ки он ба эҳсосот ва тафаккури кӯдак таъсир расонида, арзишҳои ахлоқиро ба таври ғайримустақим, вале таъсирбахш ташаккул медиҳад.

Дар зербоб таъкид мешавад, ки истифодаи фолклор дар корҳои тарбиявӣ на танҳо маънавияти наврасонро боло мебарад, балки ҳисси худшиносии миллӣ, ифтихор аз фарҳанг ва эҳтиром ба анъанаҳоро таъмин медиҳад. Муаллиф зарурати истифодаи бонизом ва педагогӣ-асосноки фолклорро дар раванди таълиму тарбия махсус қайд менамояд.

Боби дуюми диссертатсия *“Тавсифи махсусиятҳои тарбияи насли наврас дар фарҳанги этнопедагогии халқи тоҷик”* ба таҳлили хусусиятҳои тарбияи насли наврас дар заминаи фарҳанги этнопедагогии халқи тоҷик бахшида шуда, дар он ҷанбаҳои иҷтимоӣ, ахлоқӣ ва тарбиявии ин раванд ҷамъониба баррасӣ мегарданд. Муаллиф фарҳанги этнопедагогиро ҳамчун падидаи мураккаби иҷтимоӣ-фарҳангӣ таҳлил намуда, нақши он дар ташаккули сифатҳои шахсият, аз ҷумла ватандӯстӣ ва меҳнатдӯстиро нишон медиҳад. Ин боб пайванди мантиқии асосҳои назариявии боби аввалро бо таҳлили хусусиятҳои мушаххаси тарбиявӣ таъмин менамояд.

Дар зербоби аввал *“Фарҳанги этнопедагогӣ ҳамчун падидаи иҷтимоӣ-ахлоқӣ”* мафҳуми «фарҳанги этнопедагогӣ» ҳамчун падидаи иҷтимоӣ-ахлоқӣ мавриди таҳлили амиқ қарор гирифтааст. Муаллиф фарҳанги этнопедагогиро ҳамчун маҷмӯи арзишҳо, меъёрҳои рафтор, анъанаҳо, урфу одатҳо ва таҷрибаи тарбиявии халқ шарҳ медиҳад, ки дар тӯли асрҳо ташаккул ёфта, ба наслҳои минбаъда интиқол ёфтааст. Дар ин зербоб таъкид мегардад, ки фарҳанги

этнопедагогӣ дар ташаккули ахлоқи ҷамъиятӣ ва худшиносии миллӣ нақши калидӣ дорад. Он ҳамчун механизми иҷтимоӣ амал намуда, рафтори инсонро дар ҷомеа танзим мекунад ва меъёрҳои ахлоқиро ба насли наврас меомӯзонад. Муаллиф нишон медиҳад, ки тавассути фарҳанги этнопедагогӣ арзишҳои чун инсондӯстӣ, эҳтиром ба калонсолон, масъулиятшиносӣ, адолат ва ҳамдигарфаҳмӣ ташаккул меёбанд.

Ҳамчунин дар зербоб робитаи фарҳанги этнопедагогӣ бо дигар унсурҳои фарҳанги миллӣ, аз ҷумла забон, фолклор, урфу одатҳо ва расму ойинҳо равшан мегардад. Муаллиф асоснок менамояд, ки истифодаи оқилона ва мақсадноки ин фарҳанг дар раванди тарбия метавонад ба ташаккули шахсияти дорои ахлоқи солим ва ҷаҳонбинии устувор мусоидат намояд.

Зербоби дуюм *“Тарбияи ватандӯстии насли наврас дар заминаи анъанаҳои халқи тоҷик”* ба таҳлили тарбияи ватандӯстии насли наврас дар заминаи анъанаҳо, арзишҳо ва суннатҳои халқи тоҷик бахшида шудааст. Муаллиф ватандӯстиро ҳамчун ҷузъи муҳими тарбияи ахлоқӣ баррасӣ намуда, нишон медиҳад, ки ин сифат дар фарҳанги этнопедагогии тоҷикон решаҳои амики таърихӣ дорад. Дар ин бахш анъанаҳои миллӣ, расму ойинҳо, ҷашнҳои мардумӣ ва намунаҳои рафтори иҷтимоӣ ҳамчун воситаҳои муассири тарбияи ватандӯстӣ таҳлил мегарданд. Муаллиф исбот мекунад, ки тавассути шиносӣ бо таърих, фарҳанг ва қаҳрамоноҳои ниёгон ҳисси ифтихори миллӣ ва муҳаббат ба Ватан дар шуури наврасон ташаккул меёбад.

Таваҷҷуҳи махсус ба нақши оила, мактаб ва ҷомеа дар татбиқи тарбияи ватандӯстӣ дода мешавад. Муаллиф таъкид менамояд, ки ҳамгироии арзишҳои этнопедагогӣ бо фаъолияти тарбиявии муосир метавонад ба тарбияи насли ҳудогоҳ, масъулиятшинос ва ватандӯст мусоидат кунад. Дар шароити ҷаҳонишавӣ, чунин тарбия ҳамчун омили муқовимат ба бегонапарастӣ ва заифшавии ҳувияти миллӣ арзёбӣ мегардад.

Зербоби сеюм *“Масъалаи тарбияи меҳнатдӯстии насли наврас дар педагогикаи этникии мардуми тоҷик”* ба масъалаи тарбияи меҳнатдӯстӣ ҳамчун яке аз сифатҳои муҳими ахлоқии насли наврас бахшида шудааст. Муаллиф меҳнатдӯстиро дар фарҳанги этнопедагогии халқи тоҷик ҳамчун арзиши асосии зиндагӣ арзёбӣ намуда, нишон медиҳад, ки меҳнат на танҳо воситаи таъмини зиндагӣ, балки мактаби тарбияи ахлоқ, масъулият ва интизом мебошад. Дар ин зербоб нақши меҳнат дар ҳаёти оилавӣ, анъанаҳои касбу ҳунар, корҳои ҷамъиятӣ ва фаъолияти рӯзмарраи халқ таҳлил карда мешавад. Муаллиф исбот мекунад, ки дар педагогикаи этникии тоҷикон меҳнат ҳамчун воситаи ташаккули сифатҳои шахсӣ - сабр, устуворӣ, худтанзимкунӣ ва эҳтиром ба заҳмати дигарон хизмат мекунад.

Ҳамчунин таъкид мегардад, ки ҷалби наврасон ба фаъолияти меҳнатӣ бо дарназардошти хусусиятҳои синнусолӣ ва раванӣ метавонад ба рушди иҷтимоӣ ва ахлоқии онҳо таъсири мусбат расонад. Муаллиф зарурати истифодаи таҷрибаи

этнопедагогӣ дар ташаккули муносибати мусбат ба меҳнатро дар шароити муносири таълимӣ асоснок менамояд.

Боби сеюми диссертатсия “Роҳҳои баланд бардоштани самаранокии ташаккули хислатҳои ахлоқии насли наврас тавассути этнопедагогика” ба муайян ва асоснок намудани роҳҳо ва механизмҳои самараноки ташаккули хислатҳои ахлоқии насли наврас тавассути истифодаи имкониятҳои этнопедагогика бахшида шудааст. Дар ин боб нақши муҳити оилавӣ, фарҳанги таҳаммулпазирӣ этникӣ ва фарҳанги муоширати байналмилалӣ ҳамчун омилҳои муҳими тарбияи ахлоқӣ таҳлил гардида, роҳҳои амалии истифодаи онҳо дар шароити муносири иҷтимоӣ ва таълимӣ пешниҳод мешаванд.

Дар зербоби аввал **“Оила - ниҳоди бунёдии тарбияи ахлоқӣ”** оила ҳамчун ниҳоди асосӣ ва аввалиндараҷаи ташаккули хислатҳои ахлоқии насли наврас баррасӣ мегардад. Муаллиф таъкид менамояд, ки маҳз дар муҳити оила арзишҳои ахлоқӣ, меъёрҳои рафтор, муносибат ба дигарон ва ҷаҳонбинӣ ташаккул меёбанд. Оила дар фарҳанги этнопедагогии халқи тоҷик на танҳо макони зиндагӣ, балки мактаби аввалини тарбия ба шумор меравад. Дар ин зербоб нақши падару модар, калонсолон ва муҳити хонаводагӣ дар интиқоли анъанаҳо, урфу одатҳо ва меъёрҳои ахлоқии миллӣ таҳлил карда мешавад. Муаллиф нишон медиҳад, ки тавассути намунаи шахсӣ, муносибати эҳтиромона, меҳру муҳаббат ва масъулиятшиносӣ падару модар метавонанд дар ташаккули ахлоқи солими наврасон таъсири муассир расонанд.

Ҳамчунин таъкид мегардад, ки ҳамкориҳои оила бо мактаб ва ҷомеа дар баланд бардоштани самаранокии тарбияи ахлоқӣ аҳаммияти калон дорад. Муаллиф зарурати истифодаи арзишҳои этнопедагогӣ дар муносибатҳои оилавию ҳамчун шартҳои муҳими пешгирии бӯхронҳои ахлоқӣ ва рафторҳои номатлуби наврасон асоснок менамояд.

Зербоби дуюм **“Фарҳанги таҳаммулпазирӣ этникии насли наврас ҳамчун воситаи пешгирии низоъҳои байналмилалӣ”** ба таҳлили фарҳанги таҳаммулпазирӣ этникӣ ҳамчун ҷузъи муҳими тарбияи ахлоқии насли наврас бахшида шудааст. Муаллиф таҳаммулпазирӣро ҳамчун арзиши ахлоқӣ ва иҷтимоӣ баррасӣ намуда, нишон медиҳад, ки он дар фарҳанги этнопедагогии халқи тоҷик решаҳои амиқ дорад. Дар ин бахш таъкид мегардад, ки тарбияи таҳаммулпазирӣ дар наврасон тавассути эҳтиром ба миллатҳо, фарҳангҳо, забонҳо ва арзишҳои гуногун амалӣ мегардад. Муаллиф исбот мекунад, ки ташаккули чунин фарҳанг метавонад ҳамчун воситаи муассири пешгирии низоъҳои этникӣ, миллӣ ва байналмилалӣ хизмат намояд.

Бо таъкид ба ғояҳои этнопедагогика, муаллиф роҳҳои ташаккули таҳаммулпазирӣро тавассути анъанаҳои меҳмондорӣ, ҳамдигарфаҳмӣ, сулҳҷӯӣ ва ҳамзистии осоишта нишон медиҳад. Дар шароити ҷаҳонишавӣ, чунин тарбия на танҳо аҳаммияти ахлоқӣ, балки аҳаммияти сиёсӣ ва иҷтимоии муҳим дорад.

Зербоби сеюм *“Фарҳанги муоширати байналмилалӣ ва таъсири он ба тарбияи ахлоқии насли наврас”* ба таҳлили фарҳанги муоширати байналмилалӣ ва нақши он дар ташаққули хислатҳои ахлоқии насли наврас бахшида шудааст. Муаллиф муоширатро ҳамчун воситаи муҳими иҷтимоишавӣ ва ташаққули шахсият арзёбӣ намуда, нишон медиҳад, ки муоширати байналмилалӣ ба рушди ҷаҳонбинии васеъ, эҳтиром ба дигарон ва худтанзимкунии ахлоқӣ мусоидат мекунад. Дар ин зербоб нақши забон, фарҳанг, арзишҳои умумибашарӣ ва анъанаҳои миллӣ дар ташаққули фарҳанги муоширати байналмилалӣ таҳлил карда мешаванд. Муаллиф асоснок менамояд, ки истифодаи унсурҳои этнопедагогика дар тарбияи фарҳанги муошират метавонад ба баланд бардоштани сатҳи ахлоқӣ, масъулиятшиносӣ ва маданияти рафтори наврасон мусоидат намояд.

Ҳамчунин таъкид мегардад, ки муоширати байналмилалӣ дар шароити муосир бояд бар пояи таҳаммулпазирӣ, эҳтиром ва ҳамкорӣ бунёд ёбад. Муаллиф нишон медиҳад, ки тарбияи ҷунин фарҳанг дар наврасон метавонад ба пешгирии ифротгароӣ, таассуб ва бегонапарастӣ мусоидат намояд.

Боби чоруми диссертатсия *“Шароитҳои педагогии тарбияи ахлоқии насли наврас тавассути истифодаи ғояҳои этнопедагогии халқи тоҷик”* ба таҳлили шароитҳои педагогӣ бахшида шудааст, ки татбиқи самараноки ғояҳои этнопедагогикаи халқи тоҷикро дар тарбияи ахлоқии насли наврас таъмин менамоянд. Дар ин боб нишон дода мешавад, ки ташаққули ахлоқи наврасон танҳо дар заминаи донишҳои назариявӣ имконпазир набуда, балки фароҳам овардани муҳити мувофиқи тарбиявӣ, истифодаи анъанаҳо, расму ойинҳо ва арзишҳои миллӣ ҳамчун шароити муҳими педагогӣ аҳаммияти калидӣ доранд.

Дар зербоби аввали боби чорум *“Роҳҳои таъсири расму ойин ва анъанаҳои халқӣ ба тарбияи ахлоқии насли наврас”* таъсири расму ойин ва анъанаҳои халқӣ ба ташаққули хислатҳои ахлоқии насли наврас мавриди таҳлили ҳамаҷониба қарор гирифтааст. Муаллиф нишон медиҳад, ки расму ойинҳо ва анъанаҳои миллӣ дар фарҳанги халқи тоҷик на танҳо ҷузъи ҳаёти иҷтимоӣ, балки воситаи муассири интиқоли арзишҳои ахлоқӣ аз насл ба насл мебошанд.

Дар ин зербоб расму ойинҳои марбут ба оила, меҳмоннавозӣ, эҳтиром ба калонсолон, ҳамсоғӣ, ҷашнҳо ва маросимҳои миллӣ ҳамчун сарчашмаҳои муҳими тарбияи ахлоқӣ таҳлил мегарданд. Муаллиф асоснок менамояд, ки тавассути иштироки ғаёлонаи наврасон дар ҷунин маросимҳо меъёрҳои рафтори иҷтимоӣ, фарҳанги муошират, масъулиятшиносӣ ва эҳтиром ба арзишҳои миллӣ ташаққул меёбанд.

Ҳамчунин таъкид мегардад, ки истифодаи мақсаднок ва педагогӣ-асосноки расму ойинҳо дар ғаёолияти таълимӣ-тарбиявӣ метавонад ба баланд бардоштани самаранокии тарбияи ахлоқии наврасон мусоидат намояд. Муаллиф зарурати мутобиқ намудани анъанаҳои миллӣ ба талаботи ҷомеаи муосирро ҳамчун шартҳои муҳими татбиқи онҳо дар муҳити мактабӣ нишон медиҳад.

Зербоби дуюм *“Баланд бардоштани сатҳи тарбияи ахлоқии насли наврас ҳамчун воситаи муқовимат бар зидди ғояҳои террористӣ ва экстремистӣ”* ба яке аз масъалаҳои мубрами ҷомеаи муосир - муқовимат ба ғояҳои террористӣ ва экстремистӣ тавассути тарбияи ахлоқии насли наврас бахшида шудааст. Муаллиф нишон медиҳад, ки паст будани сатҳи маърифату ахлоқ ва сустии худшиносии миллӣ заминаи асосии гаравиши наврасон ба андешаҳои ифротӣ мегардад. Дар ин зербоб тарбияи ахлоқӣ ҳамчун воситаи муҳими пешгирии ифротгароӣ, таассуб ва бегонапарастӣ баррасӣ мешавад. Муаллиф исбот мекунад, ки истифодаи ғояҳои этнопедагогикаи халқи тоҷик - аз ҷумла тарбияи инсондӯстӣ, таҳаммулпазирӣ, эҳтиром ба ҳаёт, сулҳҷӯӣ ва адолат - метавонад шуури наврасонро аз таъсири ғояҳои харобкорона ҳифз намояд. Таваҷҷуҳи махсус ба нақши мактаб, оила ва ҷомеа дар ташаккули имунитети маънавии наврасон дода мешавад. Муаллиф таъкид менамояд, ки тарбияи ахлоқии бонизом ва ҳадафманд метавонад ҳамчун шартҳои педагогии муҳими таъмини амнияти маънавии ҷомеа хизмат кунад.

Зербоби сеюми боби чорум *“Тарбияи ҳисси масъулиятшиносии насли наврас тавассути этнопедагогика”* ба таҳлили тарбияи ҳисси масъулиятшиносӣ ҳамчун яке аз сифатҳои калидии ахлоқии насли наврас бахшида шудааст. Муаллиф масъулиятшиносиро ҳамчун ҷузъи муҳими ахлоқи иҷтимоӣ баррасӣ намуда, нишон медиҳад, ки он дар фарҳанги этнопедагогии халқи тоҷик ҷойгоҳи хоса дорад. Дар ин зербоб таъкид мегардад, ки масъулиятшиносӣ дар заминаи муносибат ба оила, ҷомеа, меҳнат, Ватан ва арзишҳои миллӣ ташаккул меёбад. Муаллиф нишон медиҳад, ки тавассути панду ҳикматҳои халқӣ, намунаи шахсии калонсолон, иштирок дар корҳои ҷамъиятӣ ва риояи анъанаҳои миллӣ ҳисси масъулият дар наврасон қавӣ мегардад. Ҳамчунин зарурати истифодаи усулҳои фаъол ва интерактивӣ дар тарбияи масъулиятшиносӣ таъкид мешавад. Муаллиф асоснок менамояд, ки этнопедагогика метавонад ҳамчун воситаи муассир барои пайвастании донишҳои ахлоқӣ бо таҷрибаи амалӣ хизмат намояд ва ба ташаккули шахсияти ҳудӯгоҳ, масъулиятшинос ва ҷомеапазир мусоидат кунад.

Боби панҷуми диссертатсия *“Технологияи ташаккули сифатҳои ахлоқии насли наврас тавассути истифодаи ғояҳои этнопедагогика”* ба коркард, асосноккунӣ ва санҷиши технологияи ташаккули сифатҳои ахлоқии насли наврас тавассути истифодаи ғояҳои этнопедагогикаи халқи тоҷик бахшида шудааст. Дар ин боб натиҷаҳои назариявии бобҳои қаблӣ ба сатҳи амалия гузаронида шуда, амсила (модел), шароитҳои педагогии татбиқи он ва самаранокии корҳои таҷрибавӣ-озмоишӣ ҳамаҷониба баррасӣ мегарданд.

Дар зербоби аввал *“Соҳтор ва мундариҷаи амсилаи ташаккули ҳислатҳои ахлоқии насли наврас тавассути истифодаи ғояҳои этнопедагогӣ”* амсилаи ташаккули ҳислатҳои ахлоқии насли наврас дар заминаи ғояҳои этнопедагогикаи халқи тоҷик коркард ва аз ҷиҳати назариявӣ асоснок карда шудааст. Муаллиф амсиларо ҳамчун низомии мукаммали педагогӣ баррасӣ

намуда, нишон медиҳад, ки он унсурҳои мақсад, вазифаҳо, принципҳо, мазмун, шакл, усул ва натиҷаҳо дар бар мегирад. Дар ин бахш таъкид мегардад, ки амсилаи пешниҳодшуда ба ташаккули сифатҳои муҳими ахлоқӣ, аз ҷумла инсондӯстӣ, масъулиятшиносӣ, эҳтиром ба арзишҳои миллӣ, таҳаммулпазирӣ, ватандӯстӣ ва меҳнатдӯстӣ равона шудааст.

Муаллиф нишон медиҳад, ки мундариҷаи амсила бар пояи анъанаҳо, урфу одатҳо, фолклор, панду ҳикматҳо ва таҷрибаи тарбиявии халқи тоҷик бунёд ёфтааст. Ҳамчунин, дар зербоб сохтори марҳилавии амсила (марҳилаи ташҳисӣ, ташаккулдиҳанда ва ҷамъбасти) шарҳ дода шуда, пайдарпайии мантикии татбиқи он дар раванди тарбияи ахлоқии наврасон асоснок мегардад. Амсилаи мазкур ҳамчун заминаи методологӣ барои татбиқи технологияҳои тарбиявӣ хизмат мекунад.

Зербоби дуюми боби панҷум *“Шароитҳои педагогии татбиқи амсилаи ташаккули хислатҳои ахлоқии насли наврас тавассути истифодаи ғояҳои этнопедагогӣ”* ба муайян намудани шароитҳои педагогӣ бахшида шудааст, ки татбиқи самараноки амсилаи пешниҳодшударо таъмин менамоянд. Муаллиф таъкид мекунад, ки бидуни фароҳам овардани муҳити мувофиқи педагогӣ, ҳатто амсилаи аз ҷиҳати назариявӣ асоснокшуда наметавонад самаранок амал кунад.

Дар ин бахш чунин шароитҳо муайян ва асоснок карда мешаванд: омодагии касбӣ ва ахлоқии омӯзгорон, ҳамкориҳои мактаб бо оила ва ҷомеа, истифодаи усулҳои фаъол ва интерактивӣ, мутобикати мундариҷаи тарбиявӣ ба хусусиятҳои синнусолиҳои наврасон, инчунин ҳамгироии арзишҳои этнопедагогӣ бо талаботи низоми муносири таҳсилот. Муаллиф нишон медиҳад, ки татбиқи амсила бояд ба таври бонизом, пайдарпай ва ҳадафманд сурат гирад. Дар ин раванд нақши омӯзгор ҳамчун ташаббускор ва ҷамоаҳангсози корҳои тарбиявӣ махсус таъкид мешавад. Истифодаи имкониятҳои фарҳангии миллӣ ҳамчун шартҳои муҳими самаранокии амсила арзёбӣ мегардад.

Зербоби сеюми боби панҷум *“Самаранокиҳои корҳои таҷрибавӣ-озмоишӣ оид ба ташаккули хислатҳои ахлоқии насли наврас тавассути ғояҳои этнопедагогӣ”* ба таҳлили натиҷаҳои корҳои таҷрибавӣ-озмоишӣ бахшида шудааст, ки бо мақсади санҷиши самаранокии амсилаи пешниҳодшуда гузаронида шудаанд. Муаллиф раванди таҷрибаи педагогиро марҳила ба марҳила шарҳ дода, нишон медиҳад, ки ҷӣ гуна амсила дар амал татбиқ гардидааст. Дар ин бахш натиҷаҳои муқоисавии гурӯҳҳои таҷрибавӣ ва назоратӣ таҳлил шуда, тағйироти мусбат дар сатҳи ташаккули хислатҳои ахлоқии наврасон нишон дода мешаванд. Муаллиф бо далелҳои таҷрибавӣ исбот мекунад, ки истифодаи ғояҳои этнопедагогика дар раванди тарбиявӣ ба баланд гардидани сатҳи ахлоқ, масъулиятшиносӣ, ҳудодоҳии миллӣ ва фарҳангии рафтори иҷтимоии насли наврас мусоидат мекунад. Натиҷаҳои бадастомада самаранокии технологияи пешниҳодшударо тасдиқ намуда, мувофиқати он ба мақсад ва вазифаҳои

таҳқиқро нишон медиҳанд. Муаллиф дар асоси таҳлили натиҷаҳо хулосаҳои умумӣ ва пешниҳодҳои амалӣ ироа мекунад.

Муҳаққиқ Аҳрорӣ Гулчехрахон Усмонзода бо ба эътибор гирифтани таҳқиқоти олимони ватаниву хориҷӣ ва истифодаи сарчашмаҳо ва маъхазҳои илмӣ, дар ҳар боби рисола хулосаҳои илмӣ худро ба таври мушаххас ва маитиқӣ баён намудааст. Ин равиш дорои аҳамияти назариявӣ амалӣ будани рисоларо нишон дода, ба рушди илми педагогика, бахусус дар самти тарбияи ахлоқии насли наврас дар заминаи арзишҳои миллӣ, мусоидат менамояд.

Автореферати рисола бо ду забон - тоҷикӣ ва русӣ таҳия гардида, мазмун ва муҳтавои асосии диссертатсияро ба таври пурра ва дақиқ инъикос мекунад.

Мутобиқати ба расмиятдарории диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Диссертатсия ва автореферати он мутобиқи талаботи Дастурамал оид ба тартиби ба расмиятдарории диссертатсия, автореферати диссертатсия ва дигар маводди илмӣ (фармоиши раиси Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 27 декабри соли 2024, № 493) таҳия гардидаанд. Мақолаҳои илмӣ нашрнамудаи муҳаққиқ мазмун ва муҳтавои асосии рисоларо ба таври пурра инъикос менамоянд.

Дастовардҳои илмӣ, дараҷаи эътимоднокии натиҷаҳо, хулоса ва тавсияҳои диссертатсионӣ мутобиқи талаботи Дастурамали Комиссияи олии аттестатсионӣ муайян гардида, аз ҷиҳати илмӣ ва методӣ асоснок шудаанд. Дар матни диссертатсия муқаррароти меъёрии Комиссияи олии аттестатсионӣ пурра риоя гардида, матн бо забони равшан возеҳи тоҷикӣ таҳия шудааст. Тартиби таҳия ва ҷобачогузории қисмҳои сохтори диссертатсия дуруст ба роҳ монда шуда, робитаи маитиқӣ ва пайдарпайии мазмунӣ дар тамоми бобҳо таъмин гардидааст. Барои ҳар як боби рисола хулосаҳои мушаххас ва илмӣ пешниҳод шудаанд.

Мутобиқати таҳассуси илмӣ довталаб ба дараҷаи илмӣ. Таҳассуси илмӣ довталаб - омӯзгори фанни забон ва адабиёти тоҷик - ба ихтисоси илмӣ дархостшаванда 13.00.01 - Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот мутобиқ мебошад. Таҳқиқоти диссертатсионӣ аз ин ҷиҳат қобили дастгирӣ арзёбӣ мегардад, ки муаллиф онро мустақилона, дар сатҳи хуби илмӣ анҷом додааст. Мазмун, сохтор ва натиҷаҳои таҳқиқ ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгӯ буда, рисола ҳамчун кори илмӣ мукамал арзёбӣ мегардад.

Эродҳо ба кори диссертатсионӣ. Бо вучуди дастовардҳои назарраси илмӣ, мукаммалии сохтор ва аҳамияти назариявӣ амалии натиҷаҳои бадастомада, дар кори диссертатсионӣ баъзе камбудҳои ба назар мерасанд, ки ба эътибор гирифтани ва ислоҳи онҳо метавонад сифати таҳқиқотро боз ҳам беҳтар гардонад:

1. Хуб мебуд, агар муҳаққиқ дар баъзе фаслҳо мисолҳои мушаххастар аз таҷрибаи амалии истифодаи ғояҳои этнопедагогикаи халқи тоҷик дар тарбияи

ахлокии насли наврас пешниҳод менамуд, то робитаи назария ва амал боз ҳам равшантар гардад.

2. Барои дарки амики мафҳумҳои калидии таҳқиқ, аз ҷумла «ахлоқ», «хислатҳои ахлоқӣ», «фарҳанги этнопедагогӣ», мувофиқи мақсад мебуд, агар дар рисола ё замимаи он луғат (гlossарий)-и мухтасари истилоҳоти асосӣ таҳия ва пешниҳод мегардид.

3. Дар таҳлили шароитҳои педагогии татбиқи ғояҳои этнопедагогика баъзе ҷанбаҳои иҷтимоӣ ва равонии муҳити мактабӣ метавонистанд бо тафсилоти бештар баррасӣ шаванд.

4. Дар ҷадвалҳо ва диаграммаҳои пешниҳодшуда баъзе камбудҳои техникӣ таҳрирӣ ба назар мерасанд, ки бознигарӣ ва ислоҳи онҳо ба манфиати кор хоҳад буд.

5. Дар матн диссертатсия ва автореферати он баъзан ғалатҳои имлоӣ ва услубӣ мушоҳида мегарданд, ки ислоҳи онҳо равонии матн ва сатҳи умумии кори илмиро боз ҳам беҳтар менамояд.

Эродҳои зикршуда хусусияти тавсиявӣ дошта, ба арзиши илмӣ, навгонии натиҷаҳо ва аҳамияти назариявӣ амалии диссертатсия ҳалал ворид намеkunанд. Муҳаққиқ вазифа ва ҳадафҳои илмӣ дар назди худ гузошташударо пурра ҳал намуда, натиҷаҳои бозғимод ва асоснок ба даст овардааст. Автореферати диссертатсия тибқи тартиби муқарраргардида таҳия гардида, мазмунӣ асосии кори таҳқиқро пурра инъикос мекунад ва натиҷаҳои муҳими илмӣ дар он шарҳи мувофиқи худро ёфтаанд.

Хулоса, диссертатсияи Аҳрорӣ Гулҷеҳрахон Усмонзода дар мавзӯи «Асосҳои педагогии истифодаи ғояҳои этнопедагогикаи халқи тоҷик дар тарбияи ахлокии насли наврас», ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.01 - Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот пешниҳод гардидааст, дар сатҳи зарурии илмӣ анҷом ёфта, аз ҷиҳати мазмун ба талаботи мавҷуда ҷавобгӯ мебошад.

Диссертатсия ба талаботи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мувофиқат карда, муаллифи он барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси зикршуда сазовор мебошад. Такризи муассисаи пешбар дар асоси муқаррароти бандҳои 76–79 ва 81-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, № 267 тасдиқ гардидааст, таҳия ва пешниҳод шудааст.

Такриз аз тарафи эксперт, доктори илмҳои педагогӣ, профессори кафедраи методикаи таълими ибтидоии факултети педагогикаи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни Раҷабов Тағоймурод Бобоқулович мураттаб шудааст. Такризи муассисаи пешбар дар ҷаласаи кафедраи умумидонишгоҳии педагогикаи Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни, ки дар он доктарабӣ

дараҷаи илмӣ Ахрорӣ Гулчеҳрахон Усмонзода иштирок ва бо маъруза баромад намуд, баррасӣ ва тасдиқ шудааст. Дар ҷаласаи кафедраи умумидонишгоҳии педагогикаи Донишгоҳи давлатии омӯзгорӣи Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни 15 нафар устодону омӯзгорон иштирок намуданд.

Натиҷаи овоздиҳӣ: "тарafdор" - 15 нафар, "бетараф" - нест, "муқобил" - нест. (Қарори ҷаласаи кафедраи умумидонишгоҳии педагогикаи Донишгоҳи давлатии омӯзгорӣи Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни аз 28 январи соли 2026, №14/1).

Раиси ҷаласа:

мудири кафедраи умумидонишгоҳии педагогикаи Донишгоҳи давлатии омӯзгорӣи Тоҷикистон ба номи С. Айни номзади илмҳои педагогӣ, дотсент

Мансурова Чамила
Сулаймоновна

Эксперти таҳқиқоти диссертатсионӣ, профессори кафедраи методикаи таълими ибтидоии факултети педагогикаи Донишгоҳи давлатии омӯзгорӣи Тоҷикистон ба номи С. Айни доктори илмҳои педагогӣ

Раҷабов Тағоймурод
Бобоқулович

Котиби илмӣи ҷаласа:
номзади илмҳои педагогӣ
28.01.2026

Арбобова Фароғат
Анваровна

Имзои Ҷ.С. Мансурова, Т.Б., Раҷабов ва Ф.А. Арбобоваро тасдиқ мекунам.

Сардори Раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси ДДОТ ба номи С. Айни

Қолирзода Сайвалӣ
Муҳибулло

Суроғани муассисаи пешбар: 734003, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш.Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 121; Тел: +992 (37) 224 13 83, E-mail: info@mail.ru, www.tgpu.tj